

професійних функцій цих осіб визнавали службовими шляхом поширювального тлумачення поняття "організаційно-розпорядчі обов'язки". Утім внесені в антикорупційне законодавство зміни не вирішили зазначеної проблеми, оскільки законодавець не зміг чітко визначити круг осіб, що здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

УДК 343.33

С.Ф. Денисов
К.С. Кардаш

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "АГРЕСИВНА ВІЙНА" У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

У статті досліджено поняття "агресивна війна" з позиції міжнародного та національного кримінального права. Проаналізовані праці українських та російських вчених стосовно впливу міжнародного права на національне кримінальне в питанні визначення актів агресії. Сформульовано визначення терміну "агресивна війна" на національному рівні.

Ключові слова: *агресія, агресивна війна, акт агресії, національне кримінальне право, міжнародне право.*

В статье исследовано понятие "агрессивная война" с позиции международного и национального уголовного права. Проанализированы работы украинских и российских ученых относительно влияния международного права на национальное уголовное в вопросе определения актов агрессии. Сформулировано определение термина "агрессивная война" на национальном уровне.

Ключевые слова: *агрессия, агрессивная война, акт агрессии, национальное уголовное право, международное право.*

This article explores the concept of "aggressive war" from the perspective of international and national criminal law. Analyzed the work of Ukrainian and Russian scientists on the impact of international law on national criminal in the determination of acts of aggression. The definition of the term "aggressive war" at the national level.

Key words: *aggression, aggressive war, aggression, national criminal law, international law.*

Постановка проблеми. Кримінальний кодекс України (далі КК), прийнятий 5 квітня 2001 року, вперше в українському законодавстві став містити розділ, в який входять злочини проти миру, безпеки

людства та міжнародного правопорядку. Поява у КК цієї групи злочинів безпосередньо пов'язана з багаторічними зусиллями світового співтовариства щодо виділення у міжнародному кримінальному праві групи злочинів, найбільш небезпечних для всього людства, і встановлення особливих умов відповідальності за їх вчинення [12, с. 286].

Одним із злочинів, що входить до цього розділу є агресивна війна. На сьогоднішній день цей злочин у всьому світі визнається найбільш серйозним і тяжким. Актуальність обраної для дослідження теми полягає у тому, що аналіз та характеристика даного злочину більшістю науковців здійснюється виключно в контексті міжнародного загального права та міжнародного кримінального права. З позиції ж національного кримінального права ця тема є недостатньо розроблена та досліджена. В наявних на сьогодні роботах з кримінального права зазвичай міститься лише традиційний аналіз ознак складів злочину, що містяться у ст.ст. 436, 437 КК України, і майже не приділяється увага визначенню поняття "агресивна війна".

Аналіз досліджень та публікацій.

Проблемою поняття і змісту агресивної війни займалися такі вчені: І.І. Бойко, О.М. Броневицька, В.Н. Денисов, І.С. Доброхід, Б.А. Дряев, О.Г. Кібальник, В.М. Киричко, В.В. Кузнецов, В.О. Кузнецов, І.І. Лукашук, О.В. Малахова, В.О. Миронова, М.М. Оманідзе, М.І. Панов, А.Д. Пашина, М.М. Полянський, В.П. Попович, С.І. Селецький, О.М. Трикоз, З.А. Тростюк, М.І. Хавронюк, С.О. Харитонов, В.М. Ярн, С.С. Яценко та інші.

Мета. Метою даної статті є дослідження злочину агресивна війна з двох позицій: з точки зору міжнародного і національного кримінального права та вироблення його визначення на національному рівні.

Основні результати дослідження. На сьогоднішній день взаємини у світовому співтоваристві засновані на принципах поваги до суверенітету держав і народів, територіальної цілісності, незастосування сили у відносинах між державами та мирного вирішення спорів. Декларація про право народів на мир, ще в 1984 р. проголосила, що народи нашої планети мають священне право на мир. Збереження цього права і сприяння його здійсненню визнається одним із основних обов'язків кожної держави [3].

Україна, як суверенна та незалежна держава, також виконує зобов'язання та вносить свій вклад у підтримання міжнародного миру та безпеки. В ст. 18 Конституції України закріплено, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних

інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально-визнаними принципами і нормами міжнародного права. Україна засуджує звернення до війни як засобу врегулювання міжнародних суперечок і відмовляється у своїх взаємовідносинах з іншими державами від війни як знаряддя національної політики.

В КК України, як вже було зазначено, злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку згруповані в окремому розділі XX Особливої частини [19, с.12].

Важливе місце в цьому розділі посідає такий вид злочину, як агресивна війна. Відповідальність за його вчинення передбачена статтями 436 (Пропаганда війни) та 437 (Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни) [13, с.161-162].

Злочин агресивна війна існує в двох вимірах: з точки зору міжнародного права та національного кримінального права.

Українське кримінальне законодавство, описуючи злочинність актів агресії, вживає термін "агресивна війна", в міжнародному ж праві використовується термін "агресія". Така розбіжність зумовлює потребу в вирішенні питання як співвідносяться ці два терміни.

Ми підтримуємо думку О. В. Малахової та О. Г. Кібальника, які зазначають, що національне кримінальне законодавство, описуючи злочинність актів агресії, вживає термін "агресивна війна". Однак, немає сумнівів у тому, що терміни "агресія" і "агресивна війна" тотожні, що прямо впливає з норм міжнародного права [8, с. 35], [17, с. 10].

Для того, щоб зрозуміти основну суть та особливості даного злочину за національним кримінальним правом, необхідно з'ясувати його основні положення в міжнародному загальному праві та міжнародному кримінальному праві.

Формулювання визначення агресії та переліку діянь, які розглядаються як акти агресії з позиції міжнародного права пройшло довгу історію.

Вперше поняття "агресія" з'явилося в період між двома світовими війнами в процесі розробки принципу заборони агресивних війн [9, с. 101], [35, с. 38]. Було зроблено багато спроб розробки цього визначення. Але, не дивлячись на це, універсального визначення агресії до цих пір не існує [4, с. 5].

На даний час правовою основою для розуміння агресії за загальним міжнародним правом є резолюція Генеральної Асамблеї ООН "Визначення агресії" від 14 грудня 1974 (далі-Резолюція). Згідно з нею,

під агресією слід розуміти застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності чи політичної незалежності іншої держави або будь-яким іншим чином, що несумісний зі Статутом ООН [26], [32, с. 1] [33, с. 16], [34, с. 13].

Щодо поняття агресії, яке міститься у Резолюції М. М. Оманідзе зазначив, що це визначення агресії виконує відомі превентивні функції в загальному правовому механізмі системи колективної безпеки ООН, покликаної, головним чином, не допускати розв'язання нових війн [23, с.121].

Також треба зауважити, що не будь-яке застосування сили забороняється, адже Статут ООН визначає випадки, у яких держава все ж таки має право удатися до таких заходів вирішення міжнародних спорів, як застосування сили. Це реалізація невід'ємного права держави на індивідуальну або колективну самооборону та застосування сили, санкціоноване Радою Безпеки ООН [28].

Суб'єктами агресії визнаються окремі іноземні держави чи групи держав, якщо жодна з них фактично брала участь у агресії [5, с. 3].

Жодні міркування політичного, економічного, військового або іншого характеру не можуть слугувати виправданням цього злочину.

Свідченням агресії, як правило, є таке застосування збройних сил державою першою. У Резолюції перераховано сім видів дій, що розглядаються як акти агресії:

1. Вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави або будь-яка військова окупація, який би тимчасовий характер вона не носила, що є наслідком такого вторгнення чи нападу, або будь-яка анексія із застосуванням сили території іншої держави або її частини.

2. Бомбардування збройними силами держави території іншої держави або застосування будь-якої зброї державою проти території іншої держави.

3. Блокада портів чи берегів держави збройними силами іншої держави.

4. Напад збройними силами держави на суходільні, морські чи повітряні сили або морські чи повітряні флоти іншої держави.

5. Застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави згідно угоди з державою, яка їх приймає, в порушення умов, передбачених цією угодою, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після припинення дії угоди.

6. Дії держави, яка дозволяє, щоб її територія, надана нею у розпорядження іншої держави, використовувалася цією іншою державою для здійснення акта агресії проти третьої держави.

7. Заслання державою чи від імені держави озброєних банд, угруповань та регулярних сил або найманців, що здійснюють акти застосування збройної сили проти іншої держави настільки серйозного характеру, що це дорівнює перерахованим вище актам, або її істотна участь в них.

Проте, щодо легітимності та актуальності визначення поняття та переліку діянь, що містяться в цій Резолюції, до цього часу ведуться дискусії.

Так, І. І. Бойко вважає, що сьогодні "Визначення агресії" 1974 р. застаріле. Реалії сьогодення вимагають внести в список дій, що вважаються агресією, дещо більше пунктів, ніж сім. Хоча б враховувати появу нових "технологій" нанесення шкоди та нові типи загроз (втручання у роботу автоматизованих інформаційних систем). Також він зазначає, що великим мінусом є те, що Рада Безпеки ООН може визначити, які інші акти є агресією, тому що жоден міжнародний орган, уповноважений до визначення агресора, не може бути повністю неупереджений [1, с. 179].

Що ж стосується злочину агресії за міжнародним кримінальним правом, то на відміну від акту агресії, в контексті якого ми говоримо про міжнародно-правову відповідальність держав, поняття злочину агресії передбачає індивідуальну відповідальність на міжнародному рівні.

З 31 травня по 11 червня 2010 року в Кампалі (Уганда) пройшла конференція держав-учасниць Римського Статуту (далі-Статут) щодо внесення змін до нього [27]. На обговорення конференції було винесено питання про прийняття визначення агресії. За результатами проведення даної конференції було прийнято текст поправок до Римського Статуту, в який надається визначення злочину агресії, прописується особливості здійснення Судом юрисдикції щодо даного злочину, а також особливості вступу поправок в силу.

Конференція прийняла нову статтю 8-bis Статуту, яка визначає злочин агресії наступним чином: це планування, підготовка, ініціювання або здійснення особою, яка в змозі фактично здійснювати керівництво та контроль за політичними або військовими діями держави, акту агресії, який в силу свого характеру, серйозності та масштабів є грубим порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй.

Слід також відзначити особливий двоетапний порядок вступу в силу нових юрисдикційних положень Статуту. В ст.ст. 15 bis та 15 ter міститься положення, згідно з яким Суд зможе здійснювати юрисдикцію над злочином агресії тільки якщо 30 держав-членів приєднаються до них та 1 січня 2017 дві треті держав-учасниць Римського Статуту приймуть рішення "запустити" діяльність Суду по здійсненню юрисдикції над злочином агресії. І, якщо це станеться, Суд зможе здійснювати юрисдикцію щодо злочинів агресії, скоєних через рік після ратифікації або прийняття поправок до Римського Статуту державами-учасницями. О. М. Трикоз зазначає, що така відкладена в часі практична реалізація ані трохи не применшує самого факту міжнародно-правової криміналізації агресії, що направлено в кінцевому рахунку на зміцнення міжнародного правопорядку і попередження тяжких міжнародних злочинів [30].

Злочин агресії за національним кримінальним правом має певні відмінності від злочину агресії за міжнародним правом.

По-перше, визначення поняття агресивної війни, як злочину проти миру, з позиції національного кримінального права не закріплено і тому використовується визначення, що дається у Резолюції. У КК України міститься лише перелік діянь, які визнаються актами агресії. Вони містяться у двох статтях кримінального закону (ст.ст.436, 437 КК).

Міжнародне кримінальне право здійснює певний вплив на формування національного кримінального права. Більш того, через національне кримінальне право відбувається реалізація задач міжнародного кримінального права [6, с.47],[7, с.10].

Отже виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що такий вплив здійснюється і на формулювання переліку діянь, які визнаються актами агресії в КК України. Це відбувається за допомогою імплементації норм з відповідних положень міжнародного кримінального права. Так, чинна редакція норми про планування, підготовку, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437 КК України) заснована на формулюванні цього злочину Статутом Нюрнберзького трибуналу [2,с.14].

По-друге, на відміну від міжнародного загального права, в якому перелік актів агресії не є вичерпним і Рада Безпеки ООН може визначити, які інші акти також становлять акти агресії, в національному кримінальному праві, цей перелік є повним та вичерпним. Він чітко визначений у ст. 346, ст. 347 КК України і ніякі інші діяння крім зазначених в цих статтях не можуть бути підставами для кримінальної відповідальності за вчинення цього злочину.

По-третє, суб'єктом, який може нести кримінальну відповідальність за вчинення цього злочину за національним кримінальним правом, є фізична осудна особа, яка досягла 16 років. В міжнародному загальному праві суб'єктом відповідальності за вчинення акту агресії можуть бути визнані лише держави.

В міжнародному кримінальному праві, особою яка буде нести відповідальність є так званий спеціальний суб'єкт, це особа, яка в змозі фактично здійснювати керівництво та контроль за політичними або військовими діями держави. Отже, правопорушники, які знаходяться на нижчому рівні ієрархії політичної влади, можуть не притягатись до міжнародної кримінальної відповідальності.

Розглянувши різницю між агресією за міжнародним правом та злочином агресії за національним кримінальним правом та з'ясувавши, який вплив здійснює міжнародне право на формулювання переліку діянь, що визнаються агресивними не вирішеним залишається питання, яким чином за відсутності визначення поняття агресії з точки зору національного права, тобто агресії, яка тягне індивідуальну відповідальність, можливо притягувати осіб до такої відповідальності.

В науковій літературі існують різні точки зору щодо визначення поняття агресії (агресивної війни) на національному рівні. Так, наприклад В. О. Навроцький та З. А. Тростюк визначають агресивну війну, як ведення воєнних дій з метою збройного захвату чи відторгнення території, яка належить іншій державі, або з метою повалення уряду іншої держави чи вчинення в іншій державі державного перевороту тощо [20, с. 8]. В. Н. Денисов під агресією розуміє звернення до сили всупереч міжнародним зобов'язанням [35, с. 38]. А. Д. Пашина вважає, що агресія являє собою міжнародний злочин, що тягне за собою як здійснення права на самооборону, так і примусові заходи Ради Безпеки ООН [24, с. 16].

На думку українських вчених, в число яких входять: В. М. Киричко, В. О. Кузнецов, М. І. Панов, М. І. Хавронюк, С. О. Харитонов, В. М. Ярін та інші, визначення агресивної війни за міжнародним правом береться за основу для розуміння, цього поняття у національному кримінальному праві [10, с. 614], [11, с. 674], [14, с. 317], [15, с. 339], [16, с. 425], [18, с. 1270], [21, с. 988]. Це можна пояснити тим, що при наявності вже діючих правових норм міжнародного характеру держава не може не визнавати їх переважного значення над нормами внутрішнього права. Такий стан речей відображено в основних документах міжнародного права.

О. В. Малахова також підтримує цю точку зору і зазначає, що керуючись конституційним принципом пріоритету норм міжнародного права розуміння агресивної війни має збігатися з розумінням агресії як останнє визначено в міжнародному праві [17, с. 6]. Згідно з думкою О. Г. Кібальника визначення агресії, як міжнародного злочину держави та визначення діянь, що складають агресію, може бути покладено в основу кримінальної відповідальності фізичних осіб за вчинення актів агресії [8, с. 37]. Б. А. Дряєв вказує, що в даний час в міжнародному праві існує одне визначення агресивної війни, дане в резолюції Генеральної Асамблеї ООН "Визначення агресії" 1974 р. Через брак іншого Рада Безпеки ООН, інші міжнародні структури та організації, держави звертаються до даної дефініції. У зв'язку з чим можна припустити, що вказане визначення агресії набуло значення звичайної норми [4, с. 15].

З. А. Тростюк зазначає, що не можна допускати ситуацій "при яких діяв би безпосередньо міжнародний акт. Необхідно втілювати міжнародно-правові норми у національне законодавство" [31, с.35]. Ми погоджуємося з цією думкою та зважаючи на неї та те, що між розумінням агресії за міжнародним правом і національним кримінальним правом є суттєві розбіжності, які були зазначені вище, вважаємо, що все ж таки слід виробити окреме визначення агресивної війни за національним кримінальним правом, в якому повинні бути враховані всі його особливості.

На основі викладеного, під агресивною війною розуміється протиправне діяння, що виражається у прямому чи опосередкованому, застосуванні збройної сили проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави.

Висновки з проведеного дослідження.

1. Поняття агресії в сучасному міжнародному праві є надзвичайно складним та багатограним. Його треба розглядати з двох різних позицій: з точки зору міжнародного права (міжнародного загального і міжнародного кримінального права) та національного кримінального права.

2. Визначення агресії на міжнародному рівні, на відміну від національного кримінального права сформульовано та закріплено в міжнародних нормативно-правових актах.

3. Існують різні точки зору науковців, щодо визначення агресії на національному рівні. Проте переважна більшість вчених зазначає, що визначення агресії, яке міститься у ст.1 Резолюції слід застосовувати для визначення агресії у національному кримінальному праві.

4. Враховуючі те, що між розумінням агресії за міжнародним правом та національним кримінальним правом є суттєві розбіжності, запропоновано дати окреме визначення агресивної війни за національним кримінальним правом: під агресивною війною розуміється протиправне діяння, що виражається у прямому чи опосередкованому, застосуванні збройної сили проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави.

Використана література:

1. Бойко І.І. Визначення агресії в міжнародному праві / І.І. Бойко // Вісник Академії адвокатури України. - 2010. - № 1 (17). - С. 178-179.
2. Броневицька О.М. Відповідність кримінального законодавства України чинним міжнародним договорам: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.М. Броневицька. - Львів, 2011. - 18 с.
3. Декларация о праве народов на мир (принята 12.11.1984 Резолюцией 39/11 Генеральной Ассамблеи ООН) Режим доступу: [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_817.
4. Дряев Б.А. Агрессия в российском уголовном праве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Б.А. Дряев. - М, 2007. - 25 с.
5. Закомолдин Р.В. Преступления против военной службы и военные преступления: словарь - справочник / авт. - сост. Р.В. Закомолдин. - М. : NOTA BENE, 2010. - 120 с.
6. Кибальник А.Г., Соломоненко И.Г. О соответствии уголовного законодательства Международному стандарту по правам человека / А.Г. Кибальник // Государство и право. - 2001. - № 9. - С. 47-48.
7. Кибальник А.Г. Современное международное уголовное право: монография / 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Волтерс Клувер, 2010. - 304 с.
8. Кибальник А.Г. Уголовная ответственность за агрессию / А.Г. Кибальник // Уголовное право. - 2004. - № 3. - С. 35-37.
9. Колісніченко К.С. Питання заборони агресії в умовах універсального правопорядку часів Ліги Націй / К.С. Колісніченко // Вісник Академії адвокатури України. - 2010. - № 2 (18). - С. 96-103.
10. Коржанський М.Й. Науковий коментар Кримінального кодексу України / М. Й. Коржанський. - К.: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. - 656 с.
11. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник. [Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.]; За ред. М. І. Мельника, В.А. Клименка. - [3-е вид.]. - К.: Атіка, 2008. - 712 с.
12. Кримінальне право України : Навч. посіб. [С. Г. Волкотруб, О. М. Омельчук, В.М. Ярін та ін.]; За ред. О.М. Омельчука. - К.: Наукова думка; Прецедент, 2004. - 297 с.
13. Кримінальний кодекс України : за станом на 15 січня 2011 р. / укл. В. І. Тютюгін. - Х.: Одиссей, 2011. - 224 с.

14. Кузнецов В.В. Кримінальне право України: навч. посіб. / В.В. Кузнецов, А.В. Савченко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.
15. Кузнецов В.О. Кримінальне право України: Загальна та Особлива частини: Навч. посіб. / В.О. Кузнецов, М.П. Стрельбицький, В.К. Гіжевський. – К.: Істина, 2005. – 380 с.
16. Кузнецов В.О. Кримінальне право України (повний курс в схемах і таблицях). Навчальний посібник / В.О. Кузнецов, В.К. Гіжевський. – К.: Кондор, 2005. – 459 с.
17. Малахова О.В. Агрессия как преступление по национальному и международному уголовному праву: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.В. Малахова. – Ставрополь, 2003. – 20 с.
18. Мельник М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [9-те вид.]. – К.: Юридична думка, 2012. – 1316 с.
19. Миронова В.О. Проблеми кримінальної відповідальності за порушення законів та звичаїв війни: Монографія / За заг. ред. В.П. Ємельянова. – Х.: Право, 2007. – 152 с.
20. Навроцький В.О. Тлумачний словник (Особливої частини кримінального законодавства України) / В.О. Навроцький, З.А. Тростюк. – Львів, 1997. – 127 с.
21. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / [Ю. В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.]; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. – 1184 с.
22. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. – Т. 2 / за ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – [3-є вид.]. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літ-ри, 2009. – 624 с.
23. Оманидзе М.М. Об определении понятия агрессии / М.М. Оманидзе // Правоведение. – 1975. – № 2. – С. 119–125.
24. Пашина А.Д. Применение силы в международном праве. автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / А.Д. Пашина. – Казань, 2008. – 22 с.
25. Попович В.П. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права у кримінальне законодавство України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / В. П. Попович. – Львів, 2010. – 20 с.
26. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН "Определение агрессии" (14 дек. 1974 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_817.
27. Стан проблеми визначення злочину агресії після проведення Конференції держав-учасниць Римського статуту / А. Васюренко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jg.kiev.ua/pages/data/16/7.pdf>.
28. Статут Організації Об'єднаних Націй (1945 р.): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_010.

29. Трикоз Е.Н. Преступления против мира и безопасности человечества в новых уголовных кодексах государств – участников Содружества Независимых Государств / Е.Н. Трикоз // Правоведение. – 2003. – № 6. – С. 76–92.

30. Трикоз Е.Н. Кампальская конференция по международному уголовному правосудию. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://jg.kiev.ua/pages/data/16/7.pdf>.

31. Тростюк З.А. Понятійний апарат Особливої частини Кримінального кодексу України: Монографія / З.А. Тростюк – К.: Атіка, 2003. –144 с.

32. Уголовное право: словарь-справочник / [авт.-состав. Лесниевски-Костарева Т.А.]. – М.: Издательская группа НОРМА–ИНРФА–М, 2000. – 432 с.

33. Юридический словарь / Гл. ред. П.И. Кудрявцев. Т.1. "А–Н". 2-е изд. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1956. – 688 с.

34. Юридический энциклопедический словарь / гл. ред. А.Я. Сухарев; ред. коллегия: М.М. Богуславский, М.И. Козырь, Г.М. Миньковский и др. – М.: Советская энциклопедия, 1984. – 415 с.

35. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: "Укр. енцикл.", 1998. – 672 с.

УДК 343.326

В.О. Іваненко

СУБ'ЄКТИ ТЕРРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема протидії тероризму та організованій злочинності є вельми актуальною для України. Тероризм і організована злочинність – одні з найбільш небезпечних форм злочинності, в результаті яких настають найбільш тяжкі наслідки, дестабілізуючі розвиток держави. Тероризм сьогодні має характеризуватися і досліджуватися комплексно, як явище соціальне, соціально-психологічне, соціально-правове, як тип політичної поведінки, як різновид злочинної діяльності. Саме тому характеристика суб'єктів терористичної діяльності набуває все більшої актуальності. Важливим при розслідуванні терористичного акту є встановлення саме змісту взаємозв'язків "жертва-злочинець".

Розглядається проблема протидії тероризму та організованій злочинності. Автором аналізується тероризм та організована злочинність, як одні з найбільш небезпечних форм злочинності, в результаті яких настають найбільш тяжкі наслідки, дестабілізуючі розвиток держави. Наголо-